
Hanyoyin Ginin Labari a Cikin Littafin *Magana Jari Ce: Nazari a Cikin Littafi Na Farko*

Umar Aliyu Bunza & Abdurrahman Faruk

Tsakure

*Hanyoyin ginin labari wasu fasahohi da masu bayar da labari na baka ko rubutacce ke amfani da su wajen ginawa da tsara labarai yadda labaran za su yi da'fi ga kunnen mai sauraro ko zuciyar mai karatu. A ganin Todorov (1969), ba labari ko abin da labarin ya fi unsa ke da matuƙ ar muhimmanci wajen nazarin ba, hanyoyin da aka bi aka bayar da shi. Ke nan kowane labari yana kai bantensa ne ta fuskar hanya ko hanyoyin da aka bi aka bayar da shi. Manufar wannan takarda ita ce nazarin wasu hanyoyin ginin labari da ke cikin littafin *Magana Jari Ce Littafi Na Farko* na Abubakar Imam. An karanta littafin, sannan aka yi sharhin wasu hanyoyin ginin labarin da mawallafin ya yi amfana da su wajen rubuta labarinsa. Daga fi arshe, takardar ta gano cewa wasu hanyoyin ginin labarin da Imam ya yi amfani da su a cikin wannan littafi, ya kwaikwaye su ne daga littattafan da ubangidansa R. M. East ya tattara masa na labaran wasu al'ummomi kamar Larabawa da Turawa da mutanen Rasha da Indiyawa da sauransu, shi kuma ya karanta.*

Abstact

Narrative techniques are procedures used by oral and written story tellers when constructing, designing and shaping their stories, so as to make the stories very sound and ethusiastic to the readers. Accoding to Todorov 1969, narrative techniques are more considered than the theme of the story or the story itself. This means

that when analysing any story and its narrative techniques can not be over highly emphasized. The aim and objectives of this paper is to analysed some narrative techniques used by the author of Magana Jari Ce Volume 1, in person of Abubakar Imam. Reading the book of Magana jari Ce Volume 1 as the methodology used for the paper. Finally the paper found out that Abubakar Imam got some influences of narrative techniques from foreign such as Arabic, English, Russian and Indian novels given to him by his teacher in person of Dr. R.M. East, before he write his Hausa novel Magana Jari Ce Vol.1.

1) Gabatarwa

Tun tale-tale, ma'auhin labarin Hausawa na gargajiya shi ne a yabi labari da fatar baki. Misali, mai sauraro ya ce, “Ya yi dad i,” ko “Ya burge ni,” ko “Ya k ayatar.” Ba haka kawai masu sauraron labari kan yabi labari ko ba shi wata daraja ta musamman ba. Tilasne sai labarin da suka karanta ya shiga wani yanayi, har ya gamsar da su wanda hakan zai sa su yi masa irin wannan yabon. Yabon da Hausawa kan yi wa labari na baka a wancan lokaci, yakan kasance cikin santi ko saif i. Tabbas sirrin da kan sa masu sauraron labari su ba shi daraja maƙa aukakiya shi ne hanyar da aka bi aka bayar da labarin. To, idan kuwa sirrin kowane ingantaccen labari shi ne hanyar da aka bi aka bayar da shi, ke nan hanya ko hanyoyin bayar da labari suna da matsayi na musamman wajen ginawa da bayar da labari kowane iri ne ga kowane harshe kuma a kowace irin al'umma.

Wannan takarda za ta yi nazari ne a kan hanyoyin ginin labari da ke cikin littafin *Magana Jari Ce* littafi na farko na Abubakar Imam. Takardar ta fara waiwayar ma'anar hanyar ginin labara daga nan aka kawo taƙa aitaccen bayanin samuwar littafin *Magana Jari Ce*. Daga nan sai aka yi sharhin hanyoyin ginin labari da aka yi

amfani da su cikin littafin *Magana Jari Ce* littafi na farko. Kafin a kawo bayani a kan kowace hanyar da aka ci karo da ita a cikin littafin, an bibiyi asalin hanyar, aka bayyana al'ummar da suka fara amfani da ita a cikin ayyukansu na adabi, musamman labarai.

Wannan takarda ta kawo hanyoyin ginin labari guda biyar (5) da aka gano cewa an yi amfani da su wajen gina labaran littafin *Magana Jari Ce* 1. Daga ƙ arshe an kawo sakamakon da takardar ta samo, sannan aka yi bayanin jawabin kammalawa, kuma aka biyo da manazarta.

2) Ma'anar Hanyoyin Ginin Labari

Hanya na nufin tafarki ko asirka ko gwodabe ko tsari ko titi ko tsaga a jikin bango ko wani abu, ko ma matakan da ake bi wajen aiwatar da wani abu (Bargery, 1934: 449). A ɗ ayan ƙ angare, labari na nufin kanun labarai ko wasu bayanai ko almara ko kuma tatsuniyoyi (Bargery, 1934:706). A fagen Fasahar Labartawa, labari na nufin:

Bayanin da aka shata shi ko aka tsara ko aka gina shi a ƙ waƙ walwa don nishaɗ antarwa game da wani mutum ko wani abu ko wuri ko yanayi ko zamani ko lokaci ko haliyya. Ko ma mane ne dai ya faru ko yake faruwa, bayanin nan da ke cikin labaran zai iya zuwa ta ƙ irƙ ira ko ayyanawa ko sashi-faɗ i ko ya faru da gasken-gaske ba tababa kan aukuwa ko kasancewar abin da aka faɗ a (Malumfashi, 2019: 13-14).

Idan aka yi maganar hanyoyin ginin labari, ke nan ana nufin fasahohi da matakan da ake bi wajen gina labari. Ana bin waɗ annan matakai ko amfani da waɗ annan fasahohi don a sa labari ya yi daɗ in sauraro ga masu sauraron labari na baka, ko su yi daɗ in karatu ga rubutattun labarai. Hanyoyin gina labari su ne hanyoyin

isar da saƙ on adabi da kuma wasu labaran almara. Hanyoyi ne masu yawa kuma na musamman waƙ anda maƙ irƙ irin labari yake amfani da su don ya ba da labarinsa yadda yake buƙ atar ya bayar da shi (Akindoliren, 1999:1).

A wata faɗ ar, hanyoyin ginin labari, hanyoyi ne da ake amfani da su don a mayar da labari ya zama karɓ aɓ ɓ e, kuma kammalalle ko kuma a saka masa ruɗ ani yadda za a yi wasa da hankalin mai sauraro ko mai karatu, ko labari ya zama mai burgewa. Abin lura shi ne, akwai bambanci tsakanin salailai da kuma hanyoyin ginawa da bayar da labari (amazon.co.uk).

3) Takaitaccen Bayani A Kan Samuwar Littafin *Magana Jari Ce*

Hoɓ ɓ asa ta farko ta samar da ƙ agaggen labarin Hausa na farko itace wadda Hukumar Fassara ta yi a shekarar 1932. A wannan gasar ce aka zaɓ i littattafai guda biyar waƙ anda suka lashe gasar aka kuma buga su. Littafin *Ruwan Bagaja* na Abubakar Kagara shi ne ya zo na farko. Littafin da ya zo na biyu shi ne *Ganɗoki* da Bello Kagara ya rubuta. *Shaihu Umar* shi ne littafin da ya yi sa'ar zuwa na uku, watau wanda Abubakar Bauci ya rubuta. Littafi na huɗ u shi ne *Idon Matambayi* na Muhammdu Gwarzo. Shi kuma littafin da ya zo na biyar shi ne *Jiki Magayi*, wanda ya kasance haɗ in guiwa tsakanin shugaban gasar watau R.M. East da kuma John Tafida Umaru Zariya (Malumfashi, 2009:52, Adamu, 2017: 94).

Wannan nasara da Abubakar Kagara, wato Abubakar Imam ya samu ta sa basirarsa ta ƙ agawa da rubuta labarai ta fito a fili. A kuma daidai wannan lokacin ana ƙ ishirwar littattafan karantawa a makarantun Arewacin Nijeriya. Littattafan da ake da su waƙ anda ake karantawa a makarantu sun yi ƙ aranci, sannan tsarinsu da sigarsu ba su dace da manhajar da ya kamata ɗ aliba su koya ba. Littattafan da ake da su a wancan lokaci guda biyu ne kawai. Daga

Aljaman Yara sai kuma *Littafin Koyarwa Na Karatu Da Rubutu*. Waƙ annan littattafai ba na adabi ba ne, tun da ba su da tsarin ƙ irƙ ira. Wannan buƙ ata ta littattafan karantawa masu sigar ƙ irƙ ira da ƙ agawa a makarantun Arewacin Nijeriya, ita ta sanya aka ga cewa ya kamata a sami wani ƙ wararren marubuci wanda zai samar da littattafan da za a yi amfani da su, waƙ anda za su maye gurbin waƙ ancan da aka ambata a sama. (Malumfashi, 2009: 52).

Ganin ƙ wazon da Abubakar Kagara (Abubakar Imam) ya nuna a gasar 1932-1933 ta rubuta ƙ agaggun labarai na Hausa ya sa aka ga cewa shi ne ya dace da yin aikin samar da littattafan da ake buƙ ata watau na adabi, waƙ anda yara za su koyi dabarun zaman duniya da al'adun rayuwa. Samar da littattafan zai kasance don amfanin d' aliban makarantun Elementare da Firamare a Arewacin Nijeriya. Daga nan sai aka aro Abubakar Kagara (Abubakar Imam) daga lardin Katsina inda yake aikin koyarwa zuwa Hukumar Fassara da ofishinta ke Zariya. Abubakar Imam ya bar Katsina a ranar 21/5/1936 (Pweddson, 1977:165, Mora, 1989:26 da kuma Malumfashi, 2009:46).

Kafin Abubakar Imam ya fara rubuta littafin *Magana Jari Ce*, sai da Shugaban Hukumar Fassara watau Dr. R. M. East ya tattara masa littattafan ƙ agaggun labarai na wasu al'ummomi kamar Larabawa da Turawa da Mutanen Rasha da Indiyawa da sauransu. East ya buƙ aci Abubakar Imam ya karanta littattafan kafin ya fara rubuta *Magana Jari Ce*. Manufar East ita ce, Abubakar Iman ya naƙ alci hanyoyin gina labarai na littattafai ƙ agaggu da yadda ake zuba su a cikin rubutu cikin tsari madaidaici mai armashi (Mora, 1989: 26, Adamu, 2017:79). Abubakar Imam bai yi ƙ asa a guiwa ba, sai da ya karance littattafan tas. Da ya ƙ are, suka zauna da shi da East suka tattauna abubuwan da ya kamata Imam ya yi la'akari da su yayin da yake rubuta nasa littafin na *Magana Jari Ce*. East ya yi haka ne domin yana so ya ga littafin da Abubakar Imam zai rubuta

ya samu shiga tsara na sauran littattafan al'ummomin duniya. Ko da East ya tabbatar da Abubakar Imam ya koyi abubuwa sosai dangane da wallafa littafin k agaggen labari, sai kawai ya miƙ a masa wuƙ a da nama na rubuta littafin *Magana Jari Ce* (Adamu, 2017: 80).

Imam ya wallafa littafin *Magana Jari Ce* a matsayin kundi d'aya, watau ba a sigar littafi na farko da na biyu da na uku ba. Da bakinsa ya shaida wa Pweddon haka a wata hira da ya yi da shi. Pweddon ya tambayi Imam lokacin da ya fara rubuta littafi na farko na *Magana Jari Ce*. Sai Imam ya ce:

Amma ni ban raba su littafi na d'aya ko na biyu ba. Ni dai na ci gaba da maganata kurum. Ina ta yi, ina ta yi, ina ta yi, in rubuta wannan, in rubuta wannan (Pweddon, 1977:150-151).

Ke nan kamar yadda Abubakar Imam ya shaida wa Pweddon cewa, littafin *Magana Jari Ce* littafi ne guda d'aya dunk ulalle. Wannan ya nuna cewa raba littafin na *Magana Jari Ce* zuwa littafi na farko da na biyu aikin edita ne watau R.M. East (Malumfashi, 2009: 52). Da haka littafin *Magana Jari Ce* ya samu.

Daga shekarar 1936 zuwa 1937 ne Abubakar Imam ya fara rubuta littafin *Magana jari Ce*. Kodayake kamar yadda aka bayyana a baya, editan littafin ya karkasa littafin zuwa littafi na farko da na biyu da na uku. Littafi na farko ma ba a buga shi ba, sai a cikin shekarar 1939, wanda kamfanin buga littattafai na *Baylis and Son* ya yi wa d'ab'i (Malumfashi, 2009:21). *Magana Jari Ce* littafi na farko an gina shi bisa tsarin uwar labari da kuma 'ya'yan labari. Uwar labarin da ke cikin littafin, ita ta haifi dukkan labaran da ke cikin littafin guda 28.

4) Hanyoyin Ginin Labari a Cikin *Magana Jari Ce* Littafi Na farko

Hanyoyin ginin labari suna da matsayi na musamman wajen ginawa da ba da labarin *Magana Jari Ce* littafi na farko. Abubakar Imam ya sami waƙ'annan hanyoyin ne daga littattafan labarai na bak'in al'ummomin da R. M East ya tattara masa ne kamar Larabawa da Turawa da mtanen Rasha da Indiyawa. Bayan ya gama karantawa, sai ya kwaikwayi fasahar wallafa labarai yadda zai wallafa nasa labaran cikin harshe da kuma al'adun Hausawa.

Haf'ik'a, bayan da Abubakar Imam ya kare karanta waƙ'annan littattafai ya kare da fasahohi da yawa dangane da yadda ake wallafa labarai. Daga nan, sai ya fara rubuta littafin *Magana Jari Ce*. A wannan takarda, an yi sharhin hanyoyin ginin labari guda biyar waƙ'anda Abubakar Imam ya yi amfani da su a cikin littafi na farkon. An yi haka ne ta fuskar yin taqaitaccen bayyani a kan asalin hanyar da kuma yadda aka sarrafa ta a cikin kowane *Magana Jari Ce littafi na farko*. Hanyoyin bayar da labarin da aka yi amfani da su a cikin *Magana Jari Ce* littafi na farko akwai Kwanan Hanya da Raba Gardama da Almarar Muhawara da Dabo-Dabo da kuma Raha.

4.1 Kwanan Hanya

Kwanan Hanyawata fasahar ginin labari ce da ake jan hankalin mai karatu dangane da jirkinta faƙ'ar sakamakon labarin ko kawo kare arshensa a cikin labari na farko, sai a cikin labari na biyu ko na uku ko kuma abin da ya yi gaba. A tarihin rubuta labarai, wani marubucin littattafan labaran Turawa mai suna Hardy Thomas ya fara amfani da wannan hanyar rubuta labari ta Kwanan Hanya. An fara ganin buɗullar hanyar a cikin jaridarsa wadda yake edita mai suna, *A Pair of Blue Eyes*, watau *Shud'ayen Idanu*, wadda aka buga a watan Satumba na shekarar 1872 zuwa Yuli 1873

(www.masterclass.com). Irin wannan yanayi shi ne kamar yadda matafiyi yakan kwana a hanya idan dare ya yi masa, haka shi ma marubucin labari ke kwana a wurin da lokaci ya fi are masa, kafin ya ci gaba a cikin labari na gaba. Idan a cikin tsakanin labari ne zuwa wani ko wasu labarai a cikin littafi guda da aya, ana kiran irin wannan da Kwanan Hanya da Na kusa. Idan kuwa tsakanin littafi da wani ko wasu littattafai ne aka sami irin wannan fasali, sai a kira shi da Kwanan Hanya Na Nesa. Ke nan, Kwanan Hanya iri biyu ne, kuma hanyar tana shafar rubutaccen labari.

Labari na farko da aka fara bada da irin wannan hanya, shi ne wani shirin karanta fi agaggun labaran Turawa na gidan talabiji na *Soap* da ke Tarayyar Turai a shekarar 1978. Daga cikin marubutan da suka ci gajiyar wannan hanyar rubuta labari, akwai Sylvester Stallone da Micheal France da John Long da Sascha Penn da sauransu (www.masterclass.com).

Shi ma Abubakar Imam ya yi amfani da wannan hanyar ginin labari ta Kwanan Hanya na Nesa a cikin wannan littafi nasa na Magana Jari Ce na da aya a inda bai fi arasa labarin a cikin littafin ba, sai ya zarce da shi, ya fi ulla shi a cikin littafi na biyu. Ga yadda ya gina buƙeƙe littafi na biyu, ya tunatar da mai karatu inda aka kwana a littafi na da aya, sannan ya kwafi aitar da shi a kan ya karanta littafi na biyu domin jin fi arshen labarin da ya faro karatunsa a littafi na da aya. Ya ce:

A cikin littafi na da aya, mun bar Sarki Abdurrahman da an Alhaji da Wazirinsa Aku suna cin duniyarsu. Ana nan, sai labarin Waziri Aku ya bazu a cikin fi asashe, ko'ina ka rafi a sai ka ji ana zund'en Sarki Abdurrahman kan wautar da ya yi na na da tsuntsu Waziri (Imam, 1939:1)

Wannan ita ce buƙeƙeƙe *Magana Jari Ce* littafi na biyu. Idan aka lura, za a ga cewa an f ulla zaren tunanin mai karatu ne daga littafi na farko zuwa littafi na biyu. An yi haka ne da niyyar a nusar da mai karatu cewar labaran da ya karanta a littafi na farko ba iyakarsu ke nan ba, watau za a ci gaba a cikin wannan littafi na biyu. Ke nan dai ana so a nuna wa mai karatu a kan ya ci gaba da karatun littafin daga inda aka kwana ko aka tsayar da shi a littafi na farko.

Idan da mai karatu bai ci gaba da karatun littafi na biyu ba, zai zan ne ko dai don littafin bai fito ba, ko kuma bai gan shi ba. Ba shakka mai karatu zai damu, ra'ayinsa zai karkata wajen samun littafin na biyu fiye da tsayawa a kan littafi na farkon. Amfani da irin wannan hanya ta Kwanan Hanya na Nesa wani jan ra'ayin mai karatu ne da kuma rik e shi don ya ci gaba da karatun littafin na *Magana Jari Ce*.

4.2 Raba Gardama

Hanyar ginin labari ta Raba Gardama ta samo asali ne daga al'ummar f ƙ asar Girka. Al'umar Girkawa ne suka fara amfani da hanyar wajen ba da labaransu. Daga baya kuma sai suka rik a amfani da ita wajen shirya wasannin kwaikwayo na dandali tun a f arni na 19. A irin wannan hanyar rubuta labari, akan warware wani sark ak f en lamari a fito da zahirin gaskiyarsa. Haka na faruwa ta hanyar jin wata murya kwatsam daga sama ana bayyana gaskiyar sark ak f en lamarin da ya gagari taurarin labari gano shi. Wani lokaci kuma ba daga sama muryar kan fito ba, sai dai a ji ta daga wurin da hankali bai tsammani ba. Misali daga cikin wani rami ko kwankwamar dutse ko kuma wata kushewa da dai sauransu (www.masterclass.com).

A cikin labarin, “Sauri Ya Haifi Nawa” na littafin *Magana Jari Ce* na Farko, irin wannan hanya ce aka yi amfani da ita. A cikin labarin an nuna cewa bayan d an sarki ya auri yarinyar nan Nana da

shekara uku, matar tasa ta buk aci ya raka ta ganin gida. Suka nemi izni wurin iyayensu, suka kama hanya, suka tafi. Kamar yadda aka nuna a labarin, suna cikin tafiya har suka iso kusa da masallacin garin da ya fara ganin Nana, sai ya yi alwala zai yi sallar azahar, me zai faru?

Ko da ya shiga ya gama salla zai fara tasbaha, sai ya ji **kamar daga bisa** an ce masa, “Ina alk awarin da ka d auka, da ka ce in Allah ya nufa ka auri Nana za ka kashe kanka don murna da godiya ga Ubangiji?” (Imam, 1939: 118)

Idan aka lura da wannan bayani na sama, za a ga cewa an yi amfani da hanyar rubuta labari ce ta raba gardama, hanyar da ke nuni a kan yadda ake samun wata murya ta musamman daga sama wadda ita ke zama raba gardama domin ita ta tuna wa d an sarkin nan alk awarin da ya yi. Idan bai cika alk awarin ba, ya san akwai wani abu marar kyau da zai biyo baya. Idan ba da wannan hanya aka rubuta labarin ba, da wuya sak on da ake buk atar a isar, ya isa ga wad anda aka shirya shi domin su.

4.3 Almarar Muhawara

Wannan hanyar gina labari tana isharar barin mai karatu ya gano amsoshin tambayoyin da mawallafi ya yi ne a cikin labarinsa. A irin wannan hanya akan sa masu karatu cikin yanayi na muhawarar wani tubali da aka gina labarin da shi. Wani lokaci akan buk aci mai karatu ya kawo ra'ayinsa kai tsaye ta hanyar fad a masa cewa ya zab i wani b angare, ya yi watsi da wani. Wani lokaci kuma muhawarar takan zo a kaikaice, sai dai kawai mai karatu ya ji yana tafka muhawara shi kad ai, saboda mawallafi ya sa shi cikin wannan halin. Da wannan hanyar rubuta labari ce aka gina labarin, “Idan Ajali Ya Yi Kira Ko Ba Ciwo A Je” inda mawallafin ya saka masu

karatu cikin cikakkiyar muhawarar nuna ra'ayi a kan cewa bai kamata Barde ya nuna wa iyalan sarkin Yak i karamci ba, tun da shi sarkin Yak in ya so ya halaka Barde ne har lahira. An nuna yadda aka fara samun ra'ayin Musa da ake ba labarin a kan yadda zai tafiyar da lamarin da shi ne Barden a cikin labarin. Ga ra'ayin Musa:

Musa ya ce, “Wallahi in ni ne ko k asa ba na baɗ a musu tun da yake ba da niyyar gari ya yi mini alherin ba. Aku ya ce, “Ai ba kai kaɗ ai ba kowa ma ya ji wannan labari haka zai ce” (Imam 1939:59).

Tun a farkon wannan bayani na sama aka fara jin ra'ayin Musa wanda shi ne Waziri Aku yake ba labarin. Kasancewar an rubuta labarin da hanyar ginin labari ta Almarar Muhawara, ya sa aka ji ra'ayin Musa dangane da muhawarar da Waziri Aku, mai bayar da labarin ya sa Musa da sauran masu karatu a ciki. Bayanin nan na sama ya nuna ra'ayin Musa dangane da lamarin Barde, ba maganar kyautatawa tsakaninsa da iyalin Sarkin Yak i. Duk da kuwa shi ma Waziri Aku ga alama ra'ayinsa ya zo d aya da na Musa, ya ari bakin d imbin masu karatu ya ci musu albasa. Bai kamata Waziri Aku ya ari bakin sauran jama'a ya ci musu albasa ba, saboda yadda halittar mutane ta bambanta, haka ra'ayoyinsu a kan wasu lamurra na duniya suka bambanta. Tabbas, da za a bi masu karatu d aya bayan d aya, sai an samu da yawa waɗ anda ra'ayoyinsu suka sha bamban da na Musa da Waziri Aku. Ginawa da rubuta labari da wannan hanya, shi ne bayar da labari da hanyar Almarar Muhawara.

Shi ma labarin, “Sauri Ya Haifi Nawa” da ke cikin wannan littafi an kawo irin wannan hanya ta rubuta labari. Bayan da Nana Yauk i ta firgice ta kuma daburce wajen sa wa mijinta da bawansa kawunansu a kan gangar jikinsu, sai ta yi kuskure, ta yi musu musanyar kawunan. Ta d ora kan bawa a kan gangar jikin mijinta,

ta kuma ɗ ora kan mijnta a kan gangar jikin bawa. Abubakar Imam ya gina muhawara a wannan wurin. Ga yadda lamarin ya kasance:

Ashe cikin ɗ okin ta ga mijnta ya tashi har ta kid ime ta ɗ auki kan ɗ an ɗ an sarki ta lik a wa jikin bawan, ta ɗ auki kan bawa ta lik a wa jikin ɗ an sarki, sai suka tashi. Dan Sarki da kan bawa, bawa da kan ɗ an sarki! Kowane da miƙ ewarsa sai ya rungume ta ya ce matarsa ce. To jama'a wa kuka gani ke da mata? Bayi suka tashi da gardama, haya-haya, haya-haya, waɗ ansu na cewa, "Mata ta kan ɗ an sarki ce, waɗ ansu na cewa mata ta gangar jiki ce." (Imam, 1939: 119-120)

A nan, mawallafin ya fito da fasalin muhawara da yake so masu karatu su tattauna a kai. Idan masu karatu suka gama karanta wannan labari, za su shiga musu da jayayya a kan wanda ke da wannan mata. Shin gangar jikin ɗ an sarki ne da ta tashi da kan bawa, ko ta jikin bawa da ya tashi da kan ɗ an sarki?

4.4 Dabo-Dabo

Hanyar rubuta labari ta Dabo-Dabo ta samo asali a shekarar 1925 daga wani marubucin labarai ɗ an ƙ asar Germany mai suna Franz Roh. Tun da ya ƙ irƙ iri hanyar a shekarar 1925, ya yi amfani da ita a rubuce-rubucensa, ba a sake jin ɗ uriyarta ba sai a cikin shekarar 1940 da wani mutumin Latin America mai suna Gabriel Garcia Marquez ya farfaɗ o da ita, ya riƙ a amfani da ita a rubuce-rubucensa. Daga nan ne sai wasu marubuta labarai suka shiga amfani da ita a cikin rubuce-rubucensu. Daga cikin marubutan da suka yi amfani da wannan hanyar rubuta labari akwai Frida Kahlo da Salman Rushdie da Jorge Luis Borgues da marubuciya Isabel Allende da sauransu (en.m.wikipedia.org.wiki.magicalrealism).

Hanyar rubuta labari ta Dabo-Dabo tana mayar da wani lamari kamar na tatsuniya cikin tsarin zahiranci. Wato a mayar da wani abu wanda da wuya ya yiwu a rayuwa ta zahiri ya zama ya yiwu. Misali, “Labarin Sarkin Busa” da ke cikin wannan littafi, da wannan hanyar rubuta labari aka tsara shi. A cikin labarin an nuna yadda ɓ eraye suka addabi al’ummar wani gari. Lallai kam, ɓ eraye kan addabi mutane, amma yadda ɓ erayen cikin labarin ‘Sarkin Busa’ suka takura wa mutanen wani gari da ke cikin ƙ asar Jamus, abin ya wuce tsananta.. Ya zama wajibi ga mai rubuta labarin ya yi amfani da hanyar rubuta labari ta Dabo-Dabo domin ya cim ma manufarsa. Ga yadda dabo-dabon ya fito a labarin:

Ƴerayen nan suka yi ta ƙ aruwa har mutane suka rasa abin da suke ciki. Duk inda mutum ya duba garin nan mutum ba ya ganin kome sai ɓ eraye. Ko wajen barci mutum in ya zo sai ya tarar da kamar ashirin tuk u-tuk u suna kwance. In hula ka ajiye ko riga kafin da safe sai ka tarar aljihun cike da ɓ eraye. In taf aice maka labari, yawansu ba ya ƙ idayuwa (Imam, 1939:83)

Akwai dabo-dabo cikin yawan ɓ erayen nan da ke cikin labarin Sarkin Busa. Yadda aka nuna yawan ɓ erayen, ya zama wani abin da tunani na yau da kullum bai saba da shi ba. Da za a bayar da labarin da wata hanyar ba Dabo-Dabo ba, to da an sassauta yawan ɓ erayen nan yadda tunanin zai dace da na mai karatu. Sanin kowa ne cewa ƙ asar Hausa muna fama da ɓ eraye, amma dai yawansu ba ta kai yadda maganin ɓ era na gargajiya ba zai iya rage ko ma ya ƙ arar da su ba. Tunanin ba zai iya bayar da damar yadda ɓ erayen nan za su nemi su raba Sarki da mulkinsa ba. Da yake ana so a shigo da wani tunani makamancin wannan, sai aka ari wannan hanyar bayar da labari ta Dabo-Dabo aka gina labarin a kanta.

4.5 Raha

Alexander Pope, wani mutumin ƙ asar Greek ne ya fara amfani da wannan hanyar rubuta labari ta Raha a ƙ arshen ƙ arni na 17 zuwa farko ƙ arni na 18. Wannan hanyar rubuta labari ce wadda ake fito da wasu lamurra masu sa dariya domin a nisahaɗ antar da mai karatu. Wasu masu rubuta labari sun d auki wannan hanyar rubuta labari ta zama zaɓ aɓ b iyar hanyar da suka riƙ e, ta zama jiki gare su (oxfordlanguage). Shi ma Alhaji Abubakar Imam ya yi amfani da wannan hanyar ya rubuta labarai masu yawa. Labarin Sahoro Da Sahorama da irin wannan hanyar aka rubuta shi. Ga lamarin cikin labarin da ke sa mai karatu dariya:

Sai zuciya ta turniƙ e Sahoro, ya tashi daga kwance ya sauko ya tarad da matar sai kokawa kici-kici, kica-kica. Can Sahoro ya gaji, ya ga bai kada matar ba, sai ita ke neman tanɗ ara shi da ƙ asa. Sai ya ce mata, “To, sakan ni, kin kayar, na ce ko iyakarta ke nan? Sahorama ta ce, “Af! To in sake ka ni, in faɗ i?” (Imam, 1939:31).

Akwai ban dariya cikin wannan kokawa tsakanin Sahoro da matarsa Sahorama. Abin da ya mai da kokawar mai ban dariya shi ne, yadda miji ke ƙ oƙ arin ya kayar da matarsa, ya nuna mata shi namiji ne, amma sai reshe ya juye da mujiya. Sahoro ya ba da kai bori ya hau ganin ba shi da yadda za ya yi, domin matar ta fi ƙ arfinsa ga shi ta riƙ e shi, ta ƙ i sakin sa. Wani abin ban dariyar ga kokawar shi ne, ashe ita Sahorama da ake ganin ta yi nasara wajen kokawar, ba haka ba ne, ita yadda ta riƙ e Sahoro ne ya zamo sandar dogaro gare ta. Sahorama ta nuna cewa, idan ta saki Sahoro, to fa babu abin da ta jingina da shi ke nan, ƙ arshen lamari, za ta faɗ i ita ma.

Sahorama ba ta yi nauyin baki ba, ta bayyana wa mijinta halin da take ciki. Dole ne wanda ya karanta labarin nan, musamman idan ya zo wannan wuri ya yi dariya, ya kuma sami raha da nishaɗi.

5) Sakamakon Takardar

Wannan takarda ta gano cewa:

1. Mawallafin littafin *Magana Jari Ce* littafi na farko, wato Abubakar Imam ya rubuta littafin *Magana Jari Ce* bayan da aka kare gasar littattafan kare agaggun labarai na Hausa wadda aka gudanar a shekara 1932.
2. Abubakar Imam, *Magana Jari Ce* littafi na farko kawai ya rubuta, editan littafin wato Dr. R.M. East ne ya rarraba littafin zuwa na biyu da na uku.
3. An yi amfani da hanyoyin ginin labari rubutacce guda biyar a cikin *Magana Jari Ce* littafi na farko, hanyoyin su ne: Kwanan Hanya da Raba Gardama da Almarar Muhawara da Dabo-dabo da kuma Raha.
4. Hanyoyi ginin labari guda biyar da aka yi amfani da su a cikin *Magana Jari Ce* littafi na farko, sun dace da sakonnin da ke cikin littafin.
5. Abubakar Imam ya tasirantu da rubuce-rubucen wasu al'ummomi kamar Turawa da mutanen Rasha da Indiyawa dangane da amfani da hanyoyin ginin labarin da ya yi amfani da su a cikin *Magana Jari Ce* littafi na farko. Wannan ya fito kare arara idan aka yi la'akari da tarihin samuwar kowace hanyar ginin labarin da ya yi amfani da ita a *Magana Jari Ce* littafi na farko.

6) Kammalawa

Wannan takarda tun farko, ta fara kawo gabatarwa, a inda aka yi bayani a kan yadda Hausawa ke nuna darajar labari saboda hanyar

da aka gina shi a kanta. Daga nan kuma sai aka kawo maganar samuwar littafin *Magana Jari Ce* da ma abin day a kawo shi a halin da ake ganin sa a matsayin juzu'i uku. Bayan haka, an sharhin hanyoyin gina labari guda biyar (5) waanda mawallafin littafin *Magana jari Ce* na farko ya yi amfani da su ya rubuta littafin nasa. Daga nan sai aka kawo sakamakon da takardar ta gano, aka kuma kawo kammala.

Manazarta

- Adamu, A. A. (2017). *Rupert Moultrie East 1898-1975. Tarihinsa Da Sharhi A Kan Gudummursa Ga Adabin Hausa*. Kaduna: Whales Adverts Limited
- Adamu, A. (2000). "Adabin Rasha A Cikin Adabin Hausa. Nazari Da Sharhi Kan Labarin Ilya of Murom Da Ke Cikin Littafin *Russians Tales and Legend* a Littafin *Iliya Dan Maiƙ arfi* Na Malam Ahmadu Ingawa," Kundin Digiri Na Farko. Sashen Nazarin Harsunan Nijeriya. Sakkwato: Jami'ar Usmanu Danfodiyo.
- Akindoliren, N. (1999). *Introduction to Literary Appreciation*. Ibadan: Macmillan.
- Bargery, G. P. (1934). *English-Hausa Dictionary and Hausa-English Vocabularies*. London: Oxford University Press.
- Campbell, J. (1949). *The Heroe With The Thousand Faces*. London: Oxford University Press.
- Faruk, A. (2017). Nazarin Bid au A Wasu Littattafan Kagaggun Labarun Hausa. Kundin Digiri Na Biyu. Sashen Nazarin Harsunan Nijeriya. Sakkwato: Jami'ar Usamanu Danfodiyo.
- Imam, A. (1939). *Magana Jari Ce. Littafi Na Farko*. Zaria: NNPC.
- Malumfashi, A. M. (2006). Ginuwar Kagaggun Labaran Hausa: Karin Haske. Cikin *Algaita. Journal of Current Research in Hausa Studies*. 4(1). Kano: Benchmark Publishers Limited.
- Malumfashi, A. M. Da Aliyah, A. A. (2007). Colonial Legacy and Writing Competitions in The Development of The Hausa Novels. Cikin *The Novel Traditions in Northern Nigeria. Proceedings of The 4th Conference on Literature in Northern Nigeria*. Department of English and French. Kano: Bayero University.
- Malumfashi, A. M. (2009). *Adabin Abubakar Imam*. Sokoto:

Garkuwa Media Services.

Malumfashi, A.M. (2019). (Ed. *Labarin Hausa A Rubuce 1927-2018*. Zaria: Ahmadu Bello University Press.

Mora, A. (1989 Ed.). *Abubakar Imam Memoirs*. Zaria: NNPC.

Pweddon, N. (1977). Thematic Conflict and Narrative Techniques of Abubakar Imam's *Ruwan Bagaja*. Ph.D Thesis Submitted to Department of African Languages and Literature In Patial Fulfilment of The Requirement of The Degree of Doctor of Philosophy. Madison: University of Wisconsin.

Todorov, T. (1969). *The Theories Du Symbole*. France: Universite De Press.

www.masterclass.com

en.m.wikipedia.org/wiki/magicalrealism

oxfordlanguage

en.m.wikipedia.org/wiki/magicalrealism

Umar Aliyu Bunza

Sashen Nazarin Harsunan Nijeriya

Jami'ar Usmanu Danfodiyo, Sakkwato

aliyu.bunza@udusok.edu.ng

&

Abdurrahman Faruk

Sashen Koyar da Harsunan Nijeriya

Jami'ar Umaru Musa Yar'adua, Katsina

abdulfaruk232@gmail.com